

SCENARIUSZ ZAJĘĆ SZKOLNEGO KOŁA NAUKOWEGO Z PRZEDMIOTU CHEMIA PROWADZONEGO W RAMACH PROJEKTU AKADEMIA UCZNIOWSKA

**Temat lekcji „W jaki sposób można sprawdzić,
czy woda zawiera ważne dla organizmu człowieka jony?”**

Na podstawie pracy uczniów pod opieką Małgorzaty Kramer-Wachowiak. Opiekunka grupy uczniowskiej uczestniczyła w kursie „Eksperymentowanie i wzajemne nauczanie” w ramach projektu Akademia uczniowska realizowanego przez Fundację Centrum Edukacji Obywatelskiej.

Opracowanie: ekspert CEO, Michał Szczepanik

Fragment podstawy programowej związany z doświadczeniem zawierający treści nauczania określone w wymaganiach szczegółowych (wraz z numeracją):

7. Sole. Uczeń:

- 2) pisze wzory sumaryczne soli: chlorków, siarczanów (VI), azotanów (V), węglanów, fosforanów (V), siarczków; tworzy nazwy soli na podstawie wzorów i odwrotnie;
- 5) wyjaśnia pojęcie reakcji strąceniowej; projektuje i wykonuje doświadczenie pozwalające otrzymywać sole w reakcjach strąceniowych, pisze odpowiednie równania reakcji w sposób cząsteczkowy i jonowy; na podstawie tabeli rozpuszczalności soli i wodorotlenków wnioskuje o wyniku reakcji strąceniowej.

Rekomendacja eksperta CEO, Michała Szczepanika: Doświadczenie pokazuje, jak można wykrywać jony w roztworze wodnym. Reakcje strąceniowe polegają na reakcji między niektórymi kationami i anionami, w wyniku której wytrąca się produkt nierozpuszczalny w wodzie. Zajęcia przeprowadzone w oparciu o doświadczenia pozwalają uczniom opanować zapis reakcji chemicznych, nazewnictwo zarówno produktów, jak i substratów. Dodatkową korzyścią jest posługiwanie się przez uczniów tabelą rozpuszczalności soli.

Temat – w formie pytania badawczego lub problemowego:

W jaki sposób można sprawdzić, czy woda zawiera ważne dla organizmu człowieka jony?

Źródło:

Chojnicki, P., *Sprawozdanie z reakcji charakterystycznych anionów i kationów.*

Domka, F., Binek, A., *Chemia półmikroanaliza jakościowa.*

www.chemia.uj.edu.pl

www.e-chemia.nazwa.pl/efektowna

www.wbns.uksw.edu.pl

Hipoteza zaproponowana przez uczniów:

Można odparować wodę i sprawdzić powstały osad.

OPIS DOŚWIADCZENIA

Zmienne występujące w doświadczeniu:

Jaką zmienną/wielkość będziemy zmieniać (zmienna niezależna)?

Odczynniki charakterystyczne służące do wykrywania jonów.

Jaką zmienną/wielkość będziemy mierzyć – obserwować (zmienna zależna)?

Będziemy obserwować, czy wytrąca się osad. Jeśli wytrąci się osad to obserwować będziemy jego wygląd, w szczególności barwę.

Czego w naszym eksperymencie nie będziemy zmieniać (zmienne kontrolne)?

Próbki wód.

Instrukcja do doświadczenia:

Do probówki zawierającej wodę wodociągową lub mineralną (1/3 pojemności) dodajemy kilka cm³ wodnego roztworu:

Probówka 1 + AgNO₃ – pojawienie się osadu świadczy o obecności w wodzie jonów Cl⁻

Probówka 2 + BaCl₂ – pojawienie się osadu świadczy o obecności w wodzie jonów SO₄²⁻

Można też zdiagnozować obecność następujących jonów, przez dodanie do wody kilku cm³ wodnego roztworu:

CO₃²⁻ - roztwór np. HCl, H₂SO₄

Ca²⁺ - H₂SO₄

Mg²⁺ - K₂CO₃

Fe³⁺ - NaOH

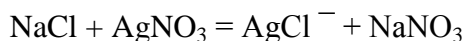
BHP:

Pracujemy w rękawiczkach i okularach.

Przenosimy ostrożnie używany odczynnik do probówki z wodą.

Proponowany sposób dokumentacji uczniowskiej:

Uczniowie po przeprowadzonym doświadczeniu zapisują jego przebieg, określają barwę powstałej soli, podają nazwy substancji i produktów, np.:

Chlorek sodu + azotan srebra = chlorek srebra + azotan sodu

Powstała nierozpuszczalna sól chlorek srebra, ma ona barwę białą.

Propozycja modyfikacji eksperymentu:

Uczniowie mogą dokonywać analizy powstałych soli poprzez sprawdzenie ich właściwości w tabeli rozpuszczalności soli. Takie tabele znajdują się w większości podręczników do chemii.

Oprócz wskazanych doświadczeń można przeprowadzić bardziej skomplikowane wykrywanie jonów w oparciu o doświadczenia:

Wykrywanie jonów żelazowych (Fe^{3+})

Do kilku ml wody dodaj kilka kropli HNO_3 . Zagotuj, a po ostudzeniu dodaj kilka kropli roztworu rodanku potasu KCNS. Powstanie czerwonego zabarwienia świadczy o obecności soli żelazowych. Należy zwrócić uwagę na toksyczne działanie rodanku potasu.

Wykrywanie jonu CO_3^{2-}

Do 1 ml wody dodaj kilka kropli roztworu azotanu (V) wapnia. Wytrąca się biały osad.

Wykrywanie jonu PO_4^{3-}

Do 1 ml wody dodaj kilka kropli roztworu azotanu (V) srebra. Wytrąca się jasnożółty osad.

Propozycja pracy domowej – możesz wiedzieć więcej:

Jaką rolę pełnią w organizmie człowieka jony: Ca^{2+} ; K^+ ; Na^+ ; Mg^{2+} ; Cl^- ; CO_3^{2-} ; SO_4^{2-} ?

Dodatkowe informacje dla nauczycieli, którzy chcieliby wykorzystać pomysł:

Prawidłowo wykonane doświadczenie powinno pokazać:

- powstawanie soli nierozpuszczalnych;
- możliwość posługiwania się tabelą rozpuszczalności soli w celu określenia cech produktu doświadczenia;
- tworzenie nazw soli;
- pisanie równań reakcji.